

SÖZCÜKTE ANLAM

Dil, insanların iletişimini sağlayan bir araçtır. Her dilde kavramları karşılamak için sözcükler kullanılır. Anlatıcı, yani sözü söyleyen/yazan; aktarmak, iletmek istediklerini sözcüklerden oluşan cümlelerle anlatır.

Anlamı olan ya da cümle kuruluşunda görev alarak, anlamı kullanıldığı cümlede beliren ses birliklerine **sözcük** denir.

Örneğin,

"Maçı almak için olağanüstü bir gayret gösterdiler." cümlesindeki "için" sözcüğü tek başına anlamı olmadığı halde cümleye "amaç" anlamı katarak, görev ve anlamını sezdirmiştir. Cümledeki "maç, almak, olağanüstü, bir, gayret, göstermek" sözcükleri belirli kavramları karşıladıklarından anlamlıdır.

Öyleyse sözcükler, cümlede iki yönden incelenebilir: Anlam özellikleri, tür ve görev özellikleri. Biz, bu bölümde sözcüklerin anlam özelliklerini inceleyeceğiz. Sözcük türlerini (ad, sıfat, zamir ...) ileriki bölümlerde ele alacağız.

Sözcüklerde Anlam Özellikleri

Sözcüklerin hemen hepsi, ilk kullanıldıklarında sadece bir kavramı karşılamıştır. Zamanla ortaya çıkan kimi kavramları karşılamak için ya yeni sözcükler türetilmiş ya bileşik sözcükler yapılmış ya yabancı dilden o kavramı karşılayan sözcükler alınmış ya da dilimizdeki bir sözcüğe yeni bir anlam yüklenmiştir.

Örneğin,

Balık: Denizde yaşayan, solungaçla nefes alan hayvanların genel adı. (Dilimizdeki "balık" sözcüğü tek anlamlıdır.)

Süpürge: Süpürmeye yarayan araç. ("Süpürge" sözcüğü, "süpürmek" eylemine getirilen "-ge" ekiyle türetilmiştir.)

Pencere: Yapıları ve ulaşım araçlarını aydınlatmak, havalandırmak amacıyla yapılan, çerçeve, cam, perde ... gibi eklentilerle daha kullanışlı bir duruma getirilen açıklık. ("Pencere" sözcüğü Farsçadan dilimize girmiştir.)

ÖRNEK

Her ortamda özeleştirisini yapmaktan çekinmeyen, kusurları-
I II
nı ve yanlışlarını hiç gizlemeden dile getiren, yalancılıktan ve
III IV
vurdumduymazlıktan nefret eden bir arkadaşımızı.

Yukarıdaki cümlelerde numaralanmış sözcüklerin hangisinde "eksik, noksan" anlamı vardır? (ÖSS-1999)

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

ÇÖZÜM

Cümlede yer alan "kusur" sözcüğü "eksik, noksan" anlamındadır.

Doğru Seçenek: B

ÖRNEK

Aşağıdakilerin hangisinde "barınmak" sözcüğünün anlamıyla kullanımı birbirine uyumamaktadır? (ÖSS-2001)

Anlam	Kullanım
A) Bir yerde yaşamak, yaşamını sürdürmek	Burası, yılın her mevsiminde gemilerin barınabileceği bir yerdi.
B) Çevresiyle uyumlu, dirlik içinde yaşamak	Çalıştığı yerlerin hiçbirinde barınmadı.
C) Bir yerde etkili olmak, gelişecek ortam bulmak	Çağ dışı anlayışların burada barınmayacağını görmüştür.
D) Doğa etkilerinden korunmasını sağlayacak bir yere sığınmak	Soğuk havalarda barınmak için kendine kuytu bir yer arıyordu.
E) Yerleşmek için uygun koşullar bulmak	Koskoca kentte bir yer bulup barınamadılar.

ÇÖZÜM

Geminin bir yerde yaşaması, yaşamını sürdürmesi düşünülemez. Bu, canlılara özgüdür.

Doğru Seçenek: A

KYARI

Bir sözcüğün anlamını, içinde yer aldığı cümleyi dikkate alarak bulunuz. Bir sözcük farklı cümlelerde farklı anlamlar kazanabilir.

Örneğin,

Açık: Önceleri tek anlamlyken zamanla 17 anlam kazanmıştır. Yeni kavramları karşılamak için "açık" sözcüğüne 17 anlam yüklenmiştir. TDK sözlüğündeki "açık" sözcüğünün kazandığı anlamlardan birkaçını sıralayalım:

1. Açık pencereden içeri girmiş.
(Açılmış, kapalı olmayan)
2. Yol açık, rahatça gidebilirsiniz.
(Engelsiz)
3. Açık başlı bir adam girdi içeri.
(Örtüsüz, çıplak)
4. Bayındırılıkta açık kadro varmış.
(Boş)
5. Pazar günü açık bir dükkân bulamadık.
(İşler durumda olan)
6. Açık konuşma zamanı geldi, dedi.
(Kolay anlaşılır)
7. Gemi açığa demirlemişti.
(Denizin kıyından uzak olan yeri)
8. Ülkenin öğretmen açığı kapatılmıyor.
(Bir ihtiyacın karşılanamaması durumu)

KYARI

Kimi sözcüklerin zaman içinde yeni anlamlar kazanmasına **çok anlamlılık** denir. Sözcüklerin kazandığı tüm anlamlar arasında çeşitli yönlerden bir ilgi vardır.

Gerçek Anlam

Bir sözcüğün, tek başına iken düşündürdüğü anlama **gerçek anlam** denir. Buna **temel, ilk, asıl anlam** da denilmektedir.

NOT

Bir sözcüğün kullanımında aklımıza birkaç anlam birden geliyorsa, bunlardan hangisinin diğerlerinden daha önce tanınmış ve adlandırılmış olabileceğini düşünmeliyiz. İnsan, öncelikle yakınındaki kavramları adlandırır. Bunun için de, adlandırma bütün dillerde yakından uzağa doğru olur.

Örneğin,

"Taş" sözcüğü

- I. Çocuklar denizin kıyısında renkli **taş** topluyordu.
- II. Safra kesesinde **taş** var, dedi doktor.
- III. Bana da ikide bir **taş** atıyor, beni üzüyor.

"Taş" sözcüğü, birinci cümlede "**doğada yer alan sert ve katı madde**" anlamında kullanılmıştır. Bu anlam, sözcüğün tek başına iken bize düşündürdüğü ilk anlam, dolayısıyla **temel anlam**dır.

"Taş" sözcüğü, ikinci cümlede "**bazı organlarda biriken kimyasal madde**" anlamında kullanılmıştır. Bu maddeler, doğadaki "**taş**"a benzediği için tıp dilinde "**taş**" sözcüğü ile karşılanmış; taş sözcüğüne yeni bir anlam yüklenmiştir. Bu anlam sözcüğün sonradan kazandığı bir anlam olduğu için **yan anlam**ıdır.

"Taş" sözcüğü, üçüncü cümlede "**üstü kapalı bir biçimde söylenen iğneleyici söz**" anlamında, **mecaz anlam** kazanmıştır.

SONUÇ

Sözcükler, söz öbeği ya da cümle içinde yeni yan ve mecaz anlamlar kazanır.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisi gerçek anlamında kullanılmıştır? (ÖYS-1984)

- A) İlk damlalardan sonra yağmur birden coştı.
- B) Bu söze gençlerden biri ince bir karşılık verdi.
- C) Serindi ama, tatlı bir ilk yaz akşamıydı.
- D) Havalara ısınınca ağaçların tomurcukları patladı.
- E) Gölün kıyılarını yapraksız, bodur ağaçlar kuşatmıştı.

ÇÖZÜM

Sözcüğün akla gelen ilk anlamı, herkesçe bilinen en genel, en yaygın anlamı gerçek anlamıdır. E seçeneğindeki "bodur" sözcüğü gerçek anlamında kullanılmıştır. "Bodur" sözcüğü "kısa" anlamındadır, kısa ağaçlar için kullanılan bir sıfattır. Altı çizili diğer sözcükler gerçek anlamlarında kullanılmamıştır.

Doğru Seçenek: E

Yan Anlam

Bir sözcüğün, gerçek (temel) anlamıyla kalmayıp zamanla başka anlamlar kazanmasına **anlam genişlemesi**; sözcüğün, bu yolla kazandığı her bir anlama da **yan anlam** denir.

KYARI

Sözcüğün yan anlamları hem birbiriyle, hem de gerçek anlamıyla şekil ya da görev bakımından benzerlik veya yakınlık gösterir.

Sözcüklerin, temel anlamına bağlı olarak kazandığı anlamlar (kavramlar) şöyle oluşur:

a) Somuta eklenen yeni somut anlamlar (kavramlar)

Örneğin,

Baş: Vücut parçası, organ

1. Arazide en yüksek nokta (tepenin başı)
2. Bir şeyin toparlakça ucu (iğnenin başı)
3. Başlangıç (dersin başı)
4. Bir şeyin uçlarından her biri (köprünün başı)
5. Tane (bir baş soğan)
6. Bir şeyin yakını ya da çevresi (ocağın başı)

b) Somuta eklenen yeni soyut anlamlar (Bunlar somutlaştırma ürünleridir.)

1. Bir topluluğu yöneten (grup başı)
2. Temel (baş meselemiz)
3. Önemce ileride olan, en üstün (başyazar)
4. Güreşte pehlivanların ayrıldığı beş dereceden en üstü (baş altında güreşmek)

c) Soyuta eklenen yeni soyut anlamlar

Örneğin,

Doğru: Bir ucundan ötekine yönü değişmeyen

1. Yalan olmayan
2. İşe ve duruma uygun
3. Yasa ve ahlâka bağlı
4. Gerçeğe ve kurala uygun
5. Gerçek şekil
6. Karşı yönünce
7. Yakın, yakınlarda (Zaman belirten sözcüklerden sonra)

d) Soyuta eklenen yeni somut anlamlar

1. İki nokta arasındaki en kısa çizgi

("Somut ve Soyut Anlamlı Sözcükler" bölümüne bakınız.)

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde "bulmak" eylemi, ötekilerden farklı anlamda kullanılmıştır? (ÖSS-1982)

- A) Kristof Kolomb, Amerika'yı buldu.
- B) Thomas Edison, ampülü buldu.
- C) Robert Koch, kendi adıyla anılan basili buldu.
- D) Roald Amundsen, Güney Kutbu'nu buldu.
- E) Pierre Curie ve eşi, radyumu buldu.

ÇÖZÜM

Dikkat edilirse "bulmak" sözcüğü; A, C, D ve E seçeneklerinde gerçek anlamında değil ona benzeyen "varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak" anlamında (yan anlamda) kullanılmıştır. B seçeneğinde yine yan anlamıyla kullanılmıştır; ancak bu cümledeki "bulmak" sözcüğü, "ilk kez yeni bir şey yaratmak, icat etmek" anlamına gelmektedir.

Doğru Seçenek: B

Mecaz Anlam

Sözcüğün, gerçek anlamından uzaklaşarak, başka bir kavram (sözcük) yerine kullanılmasıyla kazandığı anlamdır. Mecazlaşan sözcük genellikle soyut bir anlam taşır.

- Ona pek güvenme, **tabansızın** biridir o.

"Tabansız" sözcüğünün gerçek anlamı "tabanı olmayan" dır. Oysa "tabansız" sözcüğü yukarıdaki cümlede "**korkak, yürek-siz**" anlamında kullanılmıştır. Sözü edilen kişinin, gerçekte "tabanı olmaması" mümkün değildir. (Örneğin, bir ayakkabının tabanı olmayabilir.) Sözcük, bu cümlede mecaz anlam kazanmıştır.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan koyu yazılmış sözcükler mecaz anlamlarıyla kullanılmıştır:

- Koskoca adamla **oynamaya** utanmıyor musun?

- Asker **ocağında** sadece iki ay kaldık.

- Çalışkan, titiz, evine **bağlı** bir insandı.

- Çok **geniş** biri, hiçbir şeyi umursamıyor.

- Bizi haritadan **silmek** istediler, ancak başaramadılar.

- Ona **beslediğim** iyi duygular bugünlerde **söndü**.

- Arkadaşının çok **sivri** çıkışları var.

- Yardım etmeleri şöyle dursun, **gölge** etmeseler.

- Özü sözüne uymayan bu insanlara ben de **ısınmadım**.

- Anadolu notları arasına **dumanı üstünde** bir Rumeli notu sıkıştırıyorum

- İçeri girer girmez ayakta duranları adamakıllı **haşladı**.

- Sanki onun malına **göz diken** biri mi var?

- İhtiyar, uzun yaşamında **gün görmemiş**, fakir biriydi.

- İzin versem zavallı adamı göz göre göre **harcayacaklar**.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük mecaz anlamıyla kullanılmıştır? (ÖSS-1995)

- A) Gelecek hafta bugün yine buluşalım, dedi.
- B) Az sonra beyaz bir at üstünde gelin görüldü.
- C) Çocuğu uyutmak için odaya götürdü.
- D) Bu boş sözleri dinlemekten bıkmıştı.
- E) Akrabalarını görmek, onlarla konuşmak istiyordu.

ÇÖZÜM

A'daki "gelecek" sözcüğü, "zaman bakımından ileride olması, gerçekleşmesi beklenen";

B'deki "gelin" sözcüğü, "evlenmek için hazırlanmış, süslenmiş kız";

C'deki "uyutmak" sözcüğü, "uyumasını sağlamak, uyur duruma getirmek";

E'deki "görmek" sözcüğü, "ziyaret etmek" anlamında kullanılmıştır. Bu anlamlar sözcüklerin gerçek anlamlarıdır.

D'deki "boş" sözcüğü ise gerçek anlamından sıyrılmış ve "bir işe yaramayan söz" anlamında (mecaz anlam) kullanılmıştır. Oysa "boş" sözcüğünün gerçek anlamı "içinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan"dır.

Doğru Seçenek: D

Mecaza Dayalı Sanatlar

Mecaz-ı Mürsel (Ad Aktarması)

Benzetme amacı güdülmeyen bir sözün başka bir söz yerine kullanılmasıdır.

Bir sözün mecaz-ı mürsel örneği olabilmesi için:

- Benzetme amacı olmamalı,
- Bir söz, başka bir söz yerine kullanılmalı,
- Sözcük, gerçek anlamı dışında kullanılmalı,
- Sözcük, aralarındaki bir ilgi nedeniyle başka bir sözcük yerine kullanılmış olmalıdır.

Mecaz-ı mürsel sebebi olan bu ilgilerden başlıcaları şunlardır:

Parça - Bütün İlişkisi

Varlığın parçası söylenip bütünü ya da bütünü söylenip parçası kastedilir:

- Vapur Kadıköy'e yanaştı.
(Kadıköy söylenip Kadıköy iskelesi kastediliyor.)
- İki göz bizi süzüyordu.
(Göz söylenmiş, insan anlatılmış.)
- Yaşlı adam sigarasını yaktı.
(Sigaranın bütünü değil ucunu yaktığı anlatılıyor.)

İç - Dış İlişkisi

Varlığın içindeki söylenip dışındaki ya da dışındaki söylenip içindeki kastedilir.

- Hava soğudu; sobayı yak.
(Sobanın değil, sobanın içindekilerinin yakılması isteniyor.)
- Ayağını çıkar da içeri gir.
(Ayağın kendisi değil, dışındaki ayakkabı anlatılıyor.)

Sanatçı - Eser İlişkisi

Genellikle yazar adı söylenip eserleri kastedilir.

- Ömer Seyfettin'i bir solukta okumuş.
(Ömer Seyfettin, hikâyeleri yerine kullanılmıştır.)
- Ben Mozart'ı da dinlerim, dedi.
(Mozart; eserleri, besteleri yerine kullanılmıştır.)

Neden - Sonuç İlişkisi:

Kimi kullanımlarda neden söylenip sonuç kastedilir:

- Tarlalara bereket yağdı.
(Yağın bereket değil, bereketi sağlayan, bereketin nedeni yağmurdur.)
- Çocukların gözyaşına hiç dayanmam.
(Gözyaşlarının nedeni ağlamadır.)

Yer - İnsan ilişkisi:

Kimi kullanımlarda yer adı söylenip o yerde yaşayan insanlar kastedilir.

- Bu yıl Ankara susuz kalmadı.
(Ankara değil, Ankara'da yaşayan insanlar anlatılıyor.)
- Geç kalıp evi merakta bırakma!
(Ev değil evde bulunanlar anlatılıyor.)

Yön - Ülke, Bölge İnsan ilişkisi:

Kimi kullanımlarda yön belirtilip o yöne ilgili ülkeler, bölgeler ya da insanlar kastedilir.

- Batı, Kosova'da olanlara da duyarsız.
(Batı sözcüğü Batılı ülkeler ve insanlar yerine kullanılmıştır.)

Soyut - Somut İlişkisi:

Soyut bir kavram söylenerek somut bir varlık kastedilir.

- Bu parayla beş canı besliyorum. (Can sözcüğü, evdeki insanlar yerine kullanılmıştır.)

ÖRNEK

Marmara'da her yelken
Uçar gibi neşeli

Yukarıdaki dizelerde olduğu gibi, kimi sözler benzetme amacı gütmekten kendi anlamları dışında kullanılır.

Aşağıdaki dizelerin hangisinde, bu örnektene benzer bir kullanım vardır? (ÖSS-1995)

- A) Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl
- B) Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım
- C) Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda
- D) Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı
- E) Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda

ÇÖZÜM

Verilen dizelerde "yelken" sözüyle "yelkenli gemi" anlatılmaktadır. Deniz aracının bir parçası söylenmiş, tümü kastedilmiştir. Birinci dizelerde "parça-bütün ilişkisi"yle oluşturulmuş bir mecaz-ı mürsel (ad aktarması) vardır.

A seçeneğinde de "parça-bütün ilişkisi"yle oluşturulmuş bir mecaz-ı mürsel vardır. Bayrağımızın sadece bir parçası olan "hilâl" söylenmiş, "bayrak" anlatılmıştır.

Doğru Seçenek: A

İstiare (Eğretileme)

Aralarında benzerlik ilgisi bulunan iki sözcükten birini diğerrinin yerine kullanma sanatıdır. Böylece bir sözcük, kendi anlamını değil başka bir sözcüğün anlamını ifade ettiği için mecaz anlamda kullanılmış olur.

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcükler bu yolla mecaz anlam kazanmıştır:

- Bir med zamanı gökyüzü **kurşunla** örtülü. (**bulut**)
- Sen onun ne **tilki** olduğunu bilmezsin. (**insan**)
- Üçüncü bölümün başında bir **aslan** vardı. (**yüzbaşı**)
- Ömrümün son demi, **sonbaharıdır** bu (**yaşlılık**)

Tariz (Dokundurma)

Bir sözün ya da sözcüğün, karşıt anlamını vurgulamak amacıyla kullanılmasıdır.

- Senin gibi dostum varken düşmana ne hacet!
(Cümledeki "dost" sözcüğü, karşıtı olan "düşman" sözcüğünün yerine kullanılmıştır.)

- Yazın o kadar güzel ki beş kişi zor okuduk!
(Cümledeki "güzel" sözcüğü, karşıtı olan "karışık" sözcüğünün yerine kullanılmıştır.)

- Öyle dürüsttür ki yalana hile katmaz.
(Cümlede "dürüst" sözü "hilekar" anlamında kullanılmıştır.)

Kinaye (Değınmece)

Bir sözcüğü veya sözü gerçek anlamıyla da düşünmek mümkün iken onun mecaz anlamını kastetmek sanatıdır.

Aşağıdaki atasözlerinde kinayeli söyleyiş söz konusudur:

- Ağaç yaşken eğilir.
- Hamama giren terler.
- Yalnız taş duvar olmaz.
- Kapımız size her zaman açıktır.

Kinaye, kimi zaman üstü kapalı dokunaklı söz anlamı da verir.

- Bu çalışma hızıyla üniversiteyi belki yirmi yılda bitirir hani.

Terim Anlamı

Bir bilim, sanat veya meslek dalında bu alanlarla ilgili özel bir anlamı karşılayan sözcüklere "**terim**" denir.

"**Kök**" sözcüğünün gerçek anlamı "bitkilerin toprak altında kalan kısmı" dır. Ama sözcük hem matematikte hem dil bilgisinde yalnızca bu alanlarla ilgili anlamları da karşılayarak terimleşmiştir.

- durak (ed., müz.)
- perde (tiy., müz.),
- vuruş (müz., spor),
- dalga (fiz.)

birer terim özelliği kazanmıştır.

UYARI

Özel bir alanda terim olan bir sözcük, günlük yaşamla ilgili kullanıldığında terim niteliğini yitirir.

- Oyunun ikinci **perdesi** çok sıkıcıydı. (**terim anlam**)
- Salona yeni bir **perde** aldık. (**gerçek anlam**)

KONU TESTİ

(Bu test için tavsiye edilen süre 20 dakikadır.)

1. "Boş" sözcüğünün aşağıdaki açıklamalarından hangisi birlikte verilen örnek cümleye uygun değildir?

- A) Faydasız, anlamsız: Benim boş lafa karnım tok, dedi.
B) Cahil, bilgisiz: Ona inanma, o boş adamın biridir.
C) Hayal mahsulü, gerçek tarafı olmayan: Kardeşim boş bir kaset almış.
D) Verimsiz: Bugünlerde hep boş işlerde uğraşıyorlar.
E) Herhangi bir yerde çalışmayan: Büyük dayısı boş geziyor.

2. I. Sofrada çocuk yine çayı döktü.

II. Sonbaharda ağaçlar yapraklarını döker.

III. Arkasından herkes gözyaşı döktü.

IV. Matematikçi sınıfın çoğunu dökmüş.

V. Söylediklerimizi hemen kâğıda dökelim.

"Dökmek" sözcüğü, yukarıdaki cümlelerde kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

3. I. Boş gözlerle odayı süzüyordu.

II. Bizi orada çok sıcak karşıladılar.

III. Ocağın başındakilere yaklaştı.

IV. Hangi sınıfta ders çalışıyordu?

Numaralanmış hangi cümlelerdeki altı çizili sözcükler, gerçek anlamıyla kullanılmıştır?

- A) I. ve II. B) I. ve III. C) II. ve III.
D) II. ve IV. E) III. ve IV.

4. "Dikmek" sözcüğü, aşağıdakilerin hangisinde gerçek anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Zavallı adamı yine nöbete dikmişler.
B) Eşyaların başına bir adam dikmişler.
C) Bahçenin kenarına elektrik direği diktiler.
D) Orta sahadaki oyuncu topu havaya dikti.
E) Koskoca binayı altı ayda diktiler.

5. "Çökmek" sözcüğü, aşağıdakilerin hangisinde gerçek anlamı dışında (mecaz anlamıyla) kullanılmıştır?

- A) Karşıdaki yedi katlı bina çökmüş.
B) Yokluğu demir bir külçe gibi içine çöktü.
C) Heyelan bölgesindeki yol yine çökmüş.
D) Durumu öğrenince yavaşça yere çöktü.
E) Hiçbir şey söylemeden sedire çöktü.

6. I. Bu bıçak ötekilerden daha keskin.

II. Keskin nişancılar yüksek binalara çıkmıştı.

III. Keskin bir taşla bileklerindeki ipleri kesti.

IV. Keskin ayaz suları dondurmuştu.

"Keskin" sözcüğü, hangi cümlelerde aynı anlamda kullanılmıştır?

- A) I. ve II. B) I. ve III. C) I. ve IV.
D) II. ve III. E) II. ve IV.

7. I. Şuradaki taşları tarlanın kenarına taşıyalım.

II. Hastalarını gerekirse sırtlarında taşılardı.

III. Silâhını hiç bırakmaz, hep üzerinde taşırdı.

IV. Artık ben bu sözleri taşıyamam, demişti.

"Taşımak" sözcüğü, yukarıdaki cümlelerin hangilerinde aynı anlamda kullanılmıştır?

- A) I. ve II. B) I. ve III. C) I. ve IV.
D) II. ve III. E) II. ve IV.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamı bir sözcük yoktur?

- A) Ege ağızıyla konuşması çok hoşuna gidiyor dedemin.
B) Olaya bu açıdan bakman sana hiçbir yarar sağlamaz.
C) Yazar eserin gelişme bölümünü güçlü düğümlerle örmüş.
D) Günümüz şairleri, şiirde ölçüyü önemsemiyor.
E) Güreşçi, rakibini köprüye getirmek için çok uğraştı.

9. Sözcükler kullanımlarına göre anlam kazanır; sözelimi "hikâye" sözcüğünü hem olumlu hem de olumsuz anlamda kullanabiliriz.

"Hikâye" sözcüğü, aşağıdakilerin hangisinde olumsuz anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Size bir hikâye kitabı vereyim.
- B) Yazar, önceleri sadece hikâye yazıyordu.
- C) Yeter artık, bana hikâye anlatma, dedi.
- D) Bu hikâye, klâsik anlayışın dışında bir eser.
- E) Hikâye yerine şiir okumayı tercih ederdi.

10. "Üzere" sözcüğü, aşağıdakilerden hangisinde "gibi, bu yolda, bu biçimde" anlamında kullanılmıştır?

- A) Eve gitmek üzere bürodan ayrılmıştı.
- B) İki gün sonra buluşmak üzere anlaştık.
- C) Sözlüğü, yarın vermek üzere alabildi.
- D) Daha önce belirtildiği üzere yapalım.
- E) Sabah olmak üzere; artık yatalım.

11. "Bir baca tütmezse, bir başkası tüter." cümlesinde "baca" sözcüğüyle "duman" anlatılmak istenmiştir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu açıklamaya örnek olmayan bir kullanım vardır?

- A) Müfettişler iki gündür bu dosyaları inceliyor.
- B) Dışarı çıkmak için ailesinden izin alması gerekiyor.
- C) Televizyon seyredirken genellikle pipo içerdi.
- D) Bu hastane, şehrimiz için büyük bir ihtiyaçtı.
- E) Aceleden mektuba pul yapıştırmayı unuttu.

12. Pınar bile günlerce ağladı, üzüldü peşinden.

Dizede dile getirilen duyguyu belirgin kılabilmek için yazar aşağıdaki yollardan hangisine başvurmuştur?

- A) Doğayla ilgili bir niteliği insana aktarma
- B) İnsana özgü bir niteliği doğaya aktarma
- C) Duyular arasında aktarma yapma
- D) Birbirine karşıt durumlardan yararlanma
- E) Sözü hem gerçek hem mecaz anlamda kullanma

13. "Dün size gelecektik; ama misafirlerimiz geldi." cümlesindeki "ama" sözcüğünün yerine aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) fakat
- B) ancak
- C) lâkin
- D) yalnız
- E) üstelik

14. I. Evdeki beş boğaza o bakıyor.

II. Bu kumaşın rengini de beğenmedi.

III. Olaylar gidişin iyi olmadığını gösteriyor.

IV. O gece arkadaşının evinde buluştular.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde altı çizili sözcükler gerçek anlamı dışında (mecaz anlamıyla) kullanılmıştır?

- A) I. ve II.
- B) I. ve III.
- C) II. ve III.
- D) II. ve IV.
- E) III. ve IV.

15. "Kardeşi, hastaneden iki ay önce çıktı."

"Çıkmak" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu cümledeki anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Sağanak yağmurdan hemen sonra güneş çıktı.
- B) Şefle anlaşılamadığı için işten çıktı.
- C) Bu daireden işler kolay kolay çıkmaz.
- D) Cezasını bitirince hapisaneden çıktı.
- E) Kardeşi hukuk fakültesinden çıkmış.

16. "Orta" sözcüğünün aşağıdaki açıklamalarından hangisi, birlikte verilen örnek cümleye uygun değildir?

- A) İki uçtan eşit uzaklıkta olan yer: Arkadaşıyla yolun ortasında karşılaştı.
- B) Başlangıcı ile bitimi arasında eşit uzaklıkta olan süre: Bu ayın ortasında da parası bitti.
- C) Bir şeyin eşit olarak ayrılabilceği bölüm: Her şey ortaya konuldu.
- D) Eğitimde zayıf ile iyi arasındaki derece: Liseden orta ile mezun oldu.
- E) Her iki yanda kendi türünden eşit sayıda nesneler bulunan: Orta parmağındaki yara iyileşmiş.

17. I. Bu olayın nedenini bulmak için her yöntemi denedi.

II. Bana kabahat bulma, ben böyle olacağını önceden söylemiştim.

III. Seni bulmak için aramadığım yer kalmadı.

IV. Bu başarının sırrını bulmak istiyorum.

V. O kadar düşündüm; ama adını bir türlü bulamadım.

"Bulmak" sözcüğü yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde aynı anlamdadır?

- A) I. ve II. B) I. ve IV. C) II. ve III
D) III. ve IV. E) IV. ve V.

18. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir sözcük benzetme amacı güdülmeksizin başka bir sözcük yerine kullanılmıştır?

- A) Her şeyi öğrenme merakı yüzünden yanımdan ayrılmıyor.
B) Tam ayağa kalkarken kolumu bir el yakaladı.
C) Çimento da alçı da çabuk donar, biraz acele etmeliyiz.
D) Büyük bir insan seli, meydana doğru akıyordu.
E) Gençlerin sesine değer vermeyen toplumlar geleceği kuramaz.

19. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "çıkarmak" sözcüğü, ötekilerden farklı bir anlamda kullanılmıştır?

- A) Üzerine su dökülünce gömleğini çıkardı.
B) Annesinin kolyesini, denizden çıkardı.
C) Yaşlı kadın sepetinden üç elma çıkardı.
D) Cüzdanından eski bir aile fotoğrafı çıkardı.
E) Saatin içinden eski pilleri çıkardı.

20. I. Saat dokuzda sizi evden alırım.

II. Bu salon aşağı yukarı bin kişi alır.

III. Ceketin boyundan biraz almalıyım.

IV. Türkler, aldıkları yerleri korumuşturlar.

V. Ortılığı aniden bir korkudur aldı.

"Almak" sözcüğü yukarıdaki cümlelerde kaç değişik anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

21. I. Sınavı kazanamadığımı düşün, ne yapacaksın o zaman?

II. İşin bu noktaya geleceğini düşünüp önlem almıştım.

III. Bu kadar çok düşünme, elbet bir çözüm bulunur.

IV. İleride büyük bir ev almayı düşünüyoruz.

Aşağıdakilerden hangisi "düşünmek" sözcüğünün bu cümlelere kazandırdığı anlamlardan biri değildir?

- A) sezmek B) tasalanmak C) tasarlamak
D) kararlaştırmak E) varsaymak

22. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisi temel anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Vanayı kapattıklarından musluktan su gelmiyor.
B) Bu markette iki yüz kalem mal satılmaktadır.
C) Adamın soğuk bakışları hepimizin üzerinde gezindi.
D) Ameliyatın için doktordan hemen gün almalıyız.
E) Meseleyi enine boyuna düşünmeden karar vermemeliydin.

1-C 2-E 3-E 4-C 5-B 6-B 7-A 8-B 9-C 10-D 11-B 12-B 13-E
14-B 15-D 16-C 17-B 18-B 19-A 20-E 21-D 22-E